

's köröttem idegen szózatok, idegen éremények' hemzsegése válaszolt reá. — Hasztalan keresék a' központban uralkodó nemzeti elemet, tavaszként viruló, anyagi és szellemi közösjóllétet; a' sokaság közt hiába kívántam hallani édes anyanyelvem általános zengzetét; hiába vágytam látni és rokonilag érzeni a' magyar őstermészet, erkölcsök, szokások, és főleg a' magyar őszinte jószívűség' szép eredeti jellemvonásait, vagy bár nemzetem' hibáit, gyöngéit; — hisz' összesített, központosított nagyságban még csak ezeket sem cserélném föl az idegenek' minden erényeivel! —

El hát innen, el! a' magyarabb vidékre, Dunától a' Tisza' áldott partjaira! Ezek' szétágazó részein inkább reméllem föltalálhatni a' hazai üdv' tavaszát, melly nálunk a' központban legkevesebbé virágzik. —

'Maradj, maradj!' — szóla hozzám egy titkos visszavonó hatalom — 'hisz' a' haza' képét híven visszaadó boldog magyar családi élet' karjai közt, bár kisebb körben is, elérheted tavasz- és honkereső célodat! Kötekedő, csalfa ingerkedése az irigy sorsnak! Ne akarj velem gúnyjátékot űzni, mert rémes átkot mondanok reád! Te tépted szét vérrokonim' szép, teljes koszoruját, melly életmet legszorosabban, 's olly boldogítólag övezé körül, te téptél ki engem is e' szent fűzéből, 's a' tőjéről leszakított árva virágot ide oda hányád szélvészede' árgjain. Szivtelen sors, én szívvvel bírok, — van tehát jogom valahára szembe szállani veled méltatlan csapásidért! Még gyámoltalan gyermek valék, midőn már te szerető nemzőimet a' sír' hideg ágyába fektetéd, mielőtt én tisztán eszmélni, nemesebben érzeni, — tudja isten, üdvömré-e vagy vesztemre, az élet' iskolájában megtanulék, 's irántoki szeretetemet és hálám' legszentebb kötélyeit férfiasan

teljesíthetém. Te engem két árva testvérrel, bölcs és szíves vezető, biztos iránytű nélkül száműzel az idegen nagy világ' zajos tengerére, hol viharaid' irgalmatlan dühe elhagyatott életünk' vitorlátlan hajóját olly gyakran rengeté, hánynyekteté a' sziklák' élelőhöz, 's fenyegeté a' süllyedés' végveszélyivel! És ha egy istenünk, kebleink' tisztaságának védistene, nem pártolandott minket, tudja az ég, mi lett volna belőlünk!

Kegyetlen sors, te bennünket nem kíméltél; de hármunk közt mégis leg-erősebben sujtólád a' nővért, az erény ezen tiszta angyalát, te őt, a' sok ideg szenvedőt, megnyílt üdvönának kezdet- és telőpontjáról szállítád le az enyészeti gyászos völgyébe, hogy kora halála az örömeikkel kínálkozó kikelet' fakadásakor, midőn rövid pályáját alig kivirult rizsaként borzasztó ellentétben végezté, a' fájdalma' tövisével vérezze szerető jó embereinek kebelét! Az ő élete és halála költőink' siratva dicsőítő lantját valóban megérdemlette! — És most az összeomlott atyai ház' romjai fölött egyedül kellene állanom, ha egyetlen vérem, a' költő, kit e' két névvel nevezhetni büszke vagyok, nem zengene gyászleplezte kobzával hont, szabadságot és szerelmet, 's bús dalokba öntött keserveiben testvérileg nem osztozhatnám. — Mi azonban a' nagy világ' idegen házaiban még most ketten is egyedül állunk ismeretlen elődeink' pusztá sírhalmai fölött, nem sejtve, nem tudva azt, vajjon mi családunk' törzsfája tavaszilag virágzott-e 's a' régiebb idők' viharában terme-e, boba-e hasznos gyümölcsöket a' haza' áldozó oltárára? — Ó ha a' lehetlent lehetővé varázsolhatnám, egy kívánsatom volna a' családi életben: színről színre összesen látni mindazokat, kiktől a' vérrokonság' hosszú útján, ide e' mostani pályára leszármazánk, 's tudni azt,

hogy fajunk soha nem volt korcs nemzedék, tudni azt, hogy ők házi körükön felül hazájokat olly hévvel szereték, mint mi utósó ivadékaik, és ha a' sok jó rokon életünk' végórájában egy szívvel, egy lélekkel ezt rebegné: 'áldás reátok, hű utódaink, ti méltók valátok arra, hogy becsületes, jó nevünket viselétek, 's kihalt nemzetségünk' sírkövei legyenek!' — Ah de az ősök mélyen alszanak, 's mi hősi, polgári és házi teikről mit sem tudhatunk! — Hogy ők voltak, 's akár érdemért, akár csak névre a' hon' jobbjai, nemesebbjei közé tartoztak, az nem a' mi érdemünk; de a' mienk leend az, — 's esküszünk, hogy lesz! — ha ismeretlenül öröklött neveiket, nem megvetendő születési gög, nem hiu csillogás, de valódi nemes, szép és jó tettek által teendjük ismeretessé, 's tartandjuk fenn tisztességben, akár a' nyilvános, akár az igénytelenebb magányélet' egyaránt díszes határai közt. —

Menjünk hát ki, jó testvér, ez' idegen nagyvárosi élet' zajából, hazánk', mindnyájunk' közös nagy házának, jó magyar tanyáin fölkeresni a' családi élet' elvesztett, nélkülözött tavaszának rokonérzelmekre költő élvezetét, vagy legalább gyönyörhöz látását; 's ha én utamban tovább költözendenék, te vissza fogsz térni, 's meglátogatod a' felföld' bércei közt rejtőző ősi telek' csendes tüzhelyét, 's hazafiúi és költői lángérzelmek' és gondolatok' seregével népesíteni meg a' szép apák és anyák' hamvai fölött áldást mosolygó virányokat! —

'Maradj, maradj! — szól ismét egy visszavonó titkos hatalom — hisz' habár a' központban tavaszként viruló hazát 's házi életet nem találsz, de a' barátság' szent sugárai itt is felolvasztathatják kebled' rideg fagyát.' — — Kísértő, egyrémes képzelet! hallgass el az önző nagyvárosi emberek' hideg, álszínű ba-

ráságával, melynek láncza nem összetartó erős vas, hanem csak vékony, szakadozó aranyozott selyemfonal, hűségre hamar elolvadó hóhalom, bizalma alattomoság, szeretete mosolygó gyűlölség, áldozata árulás. Alig van nekem itt más barátom, mint az édes-keserű emlékezet, mely gyermek- és növendékkori barátim' tiszta hű ragaszkodását, gyöngéd vonzalmát, jó és balsorsunkban összetartó, egyetértő, lelkes, bizalmas szeretetét, egymásért vérontási áldozatra kész, férfias rokonszellemét, derült-komoly alakban idézi előmbé. Kedves jó fiúk, egykori kenyeres pajtásim! ti mint az elvirult előfáról lehullott őszi levelek, országszerte elszórva, most már nagy részt a' mindennapi életgondok' rideg karjai közt fanyalogtok! De itt hagyom én a' nagyváros' köhalmi közt sziszegő kigyókat, esküdt ellenségimet, 's a' haza' bármely zugában is fel foglak keresni titeket; hogy oszthassam veletek mult tavaszunk' örömeit, 's ez által enyhítsuk a' jelen' őszi időszakának fájdalmait.

'Maradj, maradj!' — szóla hozzám elvégre a' visszavonó hatalmak' legerősbike, — a' szerelem' legboldogítóbb tavaszának bírása nem engedheti távozásodat! — Hiszen, ha hölgyed' kebelére borulsz, viruló alakján képzelheted hazád' szebb jelenét, vagy még szebb jövőjét összpontosulni; forró szerelme a' legnagyobb élvezetek' családjával környez tégedet, őszinte, bizalmas társasága, hű részvéte százszorososan pótolja ki azon embergyűlöltet, elkeserítő pillanatokat, melyek ellenséged, albarátid' undok, aljas ármánykodása fölött méltó bosszankodással töltik el szívedet. Hisz' ha e' szűk utcák' zárt falai közt nem látsz is tavaszt; de az ő arcának, liliummal ölelkező rózsái' kebelének hullámzó két gyöngyvirág-bokra, selyem hajfürteinek gazdag lombozata, piros hajnalra nyílt ajkainak csókokban

el-elhaló zengedezése, örömkönyeinek ragyogó harmata, és mindenek fölött mennyei szemének melegítő napheve, szívköltő sugárszállai, — mindez nem boldogít-e a' legdicsebb édeni tavasszal? Nem tartóztat-e vissza annak üdvezítő tudása és érzete, hogy most, midőn távozni akarsz, egyedül ő hullatja értted, miattad a' részvét' gyöngyeit, melyeken a' költő' biztató szavai: Van a' világon egy, ki még szeret! — olly marasztalólag lángolnak feléd! —

Érzem, mélyen érzem e' csábító szavak' bűvölő hatalmát, de mit tehetek róla, hogy a' multak' fájdalmas emlékezete, nem csupán szívvel, de egyszersmind észszel is szeretni megtanított, mit tehetek róla, ha fölbredve az első szerelem' öröklétet ígérő ábrándos álmaiból, most már valóságot is látok és érzek annak karjai közt, a' nélkül hogy e' valót egészen élvezhetném, 's ne tudnám aggódva gondolni azt, miként a' nő' szépsége és maga a' valódinak képzelt szerelem is, legközelebbi rokonságban áll a' csalékony, hamar eltűnő álmokkal, 's a' tavasz' hervadó virágaival. — Különben is, nincs olly boldog jelen, melyre borút ne vonna a' mult és jövő fájdalmainak, vagy a' mostaniaknál nagyobb örömeinek ollykori elgondolása; nincs olly kedves dolog, nincs olly szeretett tárgy, mit az ember' gyakoribb, hosszabb látás', hallás, érzés, izlelés után legalább néha vagy némileg meg ne unna. Igaz ugyan, hogy a' megszokottság otthonias, egyszínű köntösében szokszor kényelmesebben érezzük magunkat, mint a' szokatlan, új érdekek' meglepő, fel- és összerázó karjai közt; azonban — és bocsásd meg bűneinket! — a' nélkül a' mi emberi természetünkben lehatalmasabbak meggyökerezett változottság nélkül, igazi életet élni, — még is csak nem lehet! Ez a' világ' legszebb, legingerlőbb lényalakja, ki gyakran még

nem kedvező átalakulási kegyosztásaiiban is boldogít, ki mindent eltaszit kebeléből 's ismét visszavonz magához', ki lebilincselve, meghódítva tart mindnyájunkat; ez az, kit még a' legüdvezítőbbnek hitt élvezetlángynál is jobban kedvelünk, mert hiszen maga a' mennyei szerelem leginkább van alája vetve a' változatosság' mindenható erejének. Ez egyedül az, kit, míg ember az ember, 's míg világ a' világ, soha eléggé éldelni, soha megunni nem lehet! Idvezítő proteusi lényalak, milliárd tarka vegyületes szívárvány- színekben játszadozó tündére, egyedül megnyugtató, föllelevenítő, földerítő varása e' fekete sötét földnek, te méregédes lep. kényű csapodár, tömérdek gyarlóságod ellenére is, imádlak, emberileg imádlak tégedet, 's inkább a' legnagyobb változás alá essem, inkább haljak meg e' pillanathan, semhogy nélküled viselném az élet' nehéz-könnyű terheit! —

* * *

Illyképen gondolkodám, illyképen érezék, midőn hazám' több felföldi megyéiben tett tavali utazásom után, ismét nyolcz hosszú hónapot töltvén el Pesten, unni, és sok tekintetben utálni kezdtem az undorodásig megszokott, 's tarka változatosságai' daczára is egyformának tetsző nagyvárosi élet' legtöbb érdekét, — ezen, budapesti életnek nevezett budapesti halált. És így a' mult tavasz' virágaival együtt fejledezték vágyaim egy hűron pendült napjaimat új órákkal, — de sőt új percekkel váltani fel, habár a' legzenebonásabb disharmóniában is. Honvágához hasonló sovárgásom közepett nem válék jobb a' szelidebb enyhelyet, boldogabb éghajlatot kereső madárnál, 's én is, —

Indulnék keresni
Más jobb határt,
Langy tavaszt, virítót!

El kell hát hagynom a fővárost; 's
 útra készülék. De merre, hova? Ez volt
 a megakasztó kérdés! Bejárjam-e Lon-
 don vagy Páris' nagyszerű világát? Nem,
 nem! Ez nem adna most írt szívem' mély
 sebére; hisz' ott is, bár óriásibb alakban,
 nagyrészt csak azt fognam feltalálni,
 mit Pesten annyira meguntam. Lesz még
 arra idő. Most előbb hazám' végetlenbe
 vesző sík téerein, magas büszke bércei,
 's homályos erdei közt kell menedéket
 keresnem. — Május' elején kiszabadulván
 az unalom' börtönéből, újra éledtem, 's
 bár kis idő alatt, de négy észmék és ér-
 zelmek' kíséretében utazám be honom'
 tiszántúli rónáinak, részint már általam is-
 mert, részint ismeretlen vidékeit, míg vég-
 re a Maros folyam' édeni szépségű part-
 jain Erdély — a' kedves testvérhon'
 hegyvölgyes tájaira kelve át, ennek egy
 szép részét félkörben kerülém meg. 'S
 oh boldog én! a' merre jártam, majd
 mindenütt elevenebb, szebb, virulóbb szí-
 nekben tűnt fel előttem a' haza, nemzet,
 társas élet és a' barátság, mint az oda ha-
 gyott idegen központban. A' természet'
 tavaszi pompája kétszerezően emelé mind-
 azokat, őszhangzatban állván nem csak ve-
 lők, de keblem' fölfrissült világával is.

Midőn tavaszi utazásomból visszatér-
 tem, eleinte a' középpontot dicsőbbnek,
 sok ismerőmet jobbnak képzelém, mint
 mikor abból kieredtem, de ezt csak az
 új változás' visszahúzó csalékony színe
 okozá, mely mihelyt hosszabb ideig mula-
 ték közöttük, azonnal hullatni kezdé zöld
 leveleit. És most, midőn már az ősz hal-
 vány szemfődelet készít a' haldokló ter-
 mészet' számára, ismét ott vagyok, hol
 főlebb leírt elutazási vágyam' végső per-
 ceiben valék.

„Népek, égi álmak,
 És tündér remény,
 Útra szép hazámból
 A' mit hoztam én.” —

El kell hát utaznom, ismét el! Vissza

kell térnem tavaszi utazásom' tavaszhoná-
 ba! mit most már csak a' képzelet, az
 emlékezet' dicső világában lehetek föl,
 mit most a' nyilvánosság' térmezején kell
 újra fölépítenem, hogy velem együtt lás-
 sák mások is 's gyönyört merítsenek abból,
 ha érdemes lesz reá. Én legalább most
 szellemi vándorlásom' alkalmával, újra él-
 delem mindazt, mi első utamban is olly
 boldoggá tevé; vajha az élveztetés is illy
 könnyen sikerülne! — Igen, olvasóim, kik
 részvételt leendetek nem igénytelen sze-
 mélyem, de mondandóim iránt, mi együtt
 fogunk utazni nem csak a' föld' szűk hatá-
 rai közt, de egy szebb, magasabb hazá-
 ban is! Ez a' világ az én világom, 's
 mindazoké, kik a' szív kormányzó költő-
 nek ezen tanácsát követni hajlandók:

— Ne hódolj tisztá térdeddél

A' földnek, mely csak árnulást terem,

Melly nyugtot és kéjt a' jóak nem ad.

Engedjétek még, hogy e' nagy utban
 vezetőtök lehessenek, a' nélkül hogy ifju én,
 öreg tanító mesterül akarnék feltolakodni;
 engedjétek meg, hogy ha nem is uttörő,
 de legalább utmutató, utgyengető lehes-
 sek; mert hazánk' anyagi szellemi világá-
 gában többnyire egyaránt rossz, igen rossz,
 és így javítandó utakat lehet találni. Né-
 ha járatlan utakon is járandók, de a' hol
 tanácsos, inkább csak a' járt uton fogok
 maradni, hogy tévutakra kit se' vezessek,
 's ne mondhassátok felőlem: ez' ember-
 nek elutazott az esze. Gyakran ki is té-
 rendek az utból, a' rendes kerekvágásból,
 hogy a' félreesőbb tárgyakat is megszem-
 lélhessük; szorosan és egyoldalulag sem a'
 földhez sem a' Walhallához, sem a' nehe-
 zen megmászható hegyi, sem pedig a'
 nyaktörő lejtő- uthoz nem akarok ragasz-
 kodni, de hol csak lehet, mindenütt meg-
 tartandom az egyenest, mint életem és
 írói pályám' vezető ösvényét... 'S ha
 mindenek' kívánságát nem teljesíthetem,
 fontolja meg az elégtelent, hogy nálunk;
 hol csak egy vasutacska létezik, még most

nem lehet óriási gyorsasággal haladni, hanem csak gödrös, dőczögös, kátyús régi ország és gyalogutakon, rögös posványos töltéseken, 's iszonyu gátokon. Tudom, hogy fognak találkozni ellenemben rossz akarató utonállok is, kik, ha lehetne, mindenből kifosztanának; de viszek magammal oly utravalót, melynek biztosítása mellett nyugott és jó lélekkel mondanom el az uton és útfélen látottak' és hallottak' válogatott sokaságát. „Én beszélek, mert ez boldogít; beszélek, mert lelkem eltörnék a' gondolatok' súlya alatt, mint a' fa' gyümölcs füzérbe borult sudara.” Magamról tudom, hogy mindnyájan kedveljük a' változatosságot, 's azért majd komoly majd vig, majd költői majd prózai hangon magyarázandom az utba esendő tárgyak' tömérédekét, melyekhez annyi érzélem, annyi eszme csatlakozik és tolul ki belőlem, hogy tudja isten, mikorára végezndem szellemi vándorlásomat. De ne ütközzetek meg ezen, mert ajánló-és utilevelem' jelszava: hon, szerelem, barátság és tavasz! Igaz lelkemre mondom, nem azért irok, hogy az ártatlan fehér papírt a' betűknek enmagamat és másokat kínozó fekete manóival töltsen be, nem azért és nem úgy irok, mint ha mindennek, vagy csak egyedül enmagamnak, vagy éppen senkinek sem kívánnék tetszeni. Mióta régibb koraink' történetéből, 's különösen a' mi magyar okleveleinkből megtanulám azt, hogy mindnyájan por és hamu vagyunk, 's így egyikünk sem nagyobb vagy kisebb a' másiknál; mióta az élet' titkaiba mélyebben pillanték, 's annak valódi célját tisztábban felfogni képes vagyok: a' nyilvános pályán kivívható jó hírnév és dicsőségre, mint minden társam, úgy magam is tartok ugyan valamit; de azért csak melleskes dolognak tekintem azt, sőt bűnnek, ha valaki által, mint hiúság, erőtetés, hiedeglelős dicsvágy' szüleménye, egyedüli

főcélul használtatik. Van azonban sok olyan dolog, mit kívált némelykor a' világ' minden dics koszorújával sem cserélnék föl; majd előszámlálom máskor, most egyelőre elég legyen megemlítenem a' „magában méltó bért nyert” önértéktisztaságát, mely hitem szerint a' többi közt abban is áll, ha figyelemre sem érdemes, vagy még inkább az erre méltó dolgok' érdektelen, silány, lelketlen, rossz irányú, értelmetlen, unalmas előadásával nem gyötörjük az olvasókat. Isten ments meg mindnyájunkat e' legnagyobb irodalmi bűn' elkövetésétől! — De hát ki itt az igaz bíró! — Kevés vagy sok, a' mint jön, 's ki mint veszi a' dolgot.

És mármost ez' őszintén ismertető és utitársaimra nézve igen szükséges ajánló-'s utilevelem' bemutatása után, melyben némelyek előtt az leend a' legnagyobb bűn, hogy nem követve, a' legtöbb álszemérmes, zárt szívű író' példáját, egy harmadik költött személy helyett, enmagam' képében bátoriskodom szólani, — tehát ajánló- és uti levelem' bemutatása után, talán csak van némi igényem az olvasók' ítéletének vámvonalán szabad átbocsáttatásomért esdeni. Különben a' költő-testvérről szólva:

Nem bucsúzom el,
Együtt utazunk mi,
Isten' hírvél!

Vachot Imre.

BEETHOVEN' ARCZKÉPÉRE.

Nem lelsz ez arczon kellemet, barátom?
Mert bú tanyáz daczos redői közt,
'S mint mennyisugalta szerzeményein,
Mély értelem terül vonásin el?
Mosolyt akarsz-e lágyat, udvarit,
Mint a' piperkőcz' gyáva ajkin ál?
Arczot kívánsz, melyet hiú vígalma
Örök derűnek ringat kéjölén?
És homlokot, mely sima, vig 's — üres?